

Az ifjúság és a honismeret¹

A tatai Fényes-fürdőn néhány évvel ezelőttig meglehetősen volt az Európában csak kevés helyen honos *kisreince*. A nem túl látványos, de igen ritka virágot egy tudatlan vezető kiirtatta, s helyette betonvályúba paprikavirágot helyeztetett a vízpartra. Ilyen – az értékeket talmival félretelőlő – barbár tett az is, amikor gyönyörű népdalainkat, kultúránkat, gazdag nyelvünket kiszorítja a harsányabb beat-zene, a krimi, a trágárság stb.

Ugyancsak elkedvetlenedtem, amikor az egyik utcán több tucatnyi facsemetét láttam derekba törve. Igazat adtam azonban az egyik kollégámnak, aki szerint hibás vagyok én is, mert bár fiatalabb koromban több ezer facsemetét elültettem diákjaimmal, az utóbbi években egyet sem. Aki fát ültet, nem rongálja a facsemetét, aki madáretetőt készít nem bántja a madarak fészekét.

Szabó Dezső szerint ha egy nemzetnek kiirtják a hitét és elvágják a hajszálygökereit, akkor utána már bármit meg lehet vele tenni. Ma így kellene fogalmaznunk: Ha nem neveljük egy nemzet minden új korosztályát hitre, önálló gondolkodásra, gerincességre és nem építjük ki a hajszálygökereit, akkor elsodorhatóvá válik. A parlagon hagyott föld többnyire csak gyómot terem, a gazdasági növények természetéhez szakszerű, lelkiismeretes, következetes gondozás szükséges.

Nem csupán a pedagóguspályára készülőknek vagy önképzőköri tagoknak, hanem minden általános és középiskolai diáknak kellene tanulnia magyarságismeretet, néprajzot. Valamennyi eljut ugyan hozzájuk különböző tantárgyakba elsősorva. Sok nevelő azonban központi segítséget vár, egyértelmű utasításokat, tankönyveket. Különösen azok, akik nem veszik tudomásul, hogy a *tankegyeteket nem kötelező szó szerint megtanítani, csak a tanterv a törvény*, s van ami annál is szigorúbb mérce: a lelkiismeretünk, a felelősségünk a ránk bizottakért.

Fölmerül a kérdés, hogy mikor jutna erre idő, hiszen zsúfolt valamennyi évfolyam tanterve. A sokféle toldozgatás-foldozgatás után valóban alig tanítható meg a mai iskolai tananyag. Rengeteg fölösleges részt is tartalmaz: átfedéseket, elavult részeket, torzításokat, felsőbb osztályban rövidebb idő alatt elsajátítható dolgokat stb. A nulláról kellene elindulni. Újra fölépíteni egy valóban nélkülözhetetlen, elsajátítható törzanyagot, s ezt közelíteni meg fokozatosan reformokkal.

Hogyan tanítsuk a helytörténetet, a honismeretet, magyarságismeretet, néprajzot? Bár a szabadabbá váló közélet részben ezt a munkát is segíti, a föltételek többsége rosszabbodott. Például az országjárások: alig van turistaház, olcsó szálláshely, étkezési lehetőség, kerekpárut. Könnyebb és olcsóbb egy csehszlovákiai kirándulást végrehajtani, mint egy hazait!

A mai fiatalok közül is sokan bevonhatók nemes feladatok végzésébe, ha a munkát jól előkészítjük, ha látják tevékenységük célját, értelmét, eredményét, ha konkrét önálló feladatokat kapnak, ha számítnak az öntevékenységre, ötleteikre, s beszámolhatnak az eredményeiről. Például a tatai gimnazistákkal sikerült átnézni anyakönyveket és többszáz kötetnyi lexikont neves tataiak után kutatva; átfesteni számos emléktábla betűit; megjelölni a kastélypark faritkaságait; felkutatni a város temetőinek művelődéstörténeti emlékeit; magnófelvételeket készíteni elmúlt idők tanuival; népművészeti kiállítás és népdalismereti versenyt szervezni stb. Fontos, hogy elményt jelentsen számukra ez a munka, s legyen az iskolában egy-ék től „kondenzációs mag” (pedagógus, szülő vagy felsőbbéves diák), hogy létrejöhessen a „kicsapódás”.

Befejezésül ismét Szabó Dezsőt idézem: „Minden magyar felelős minden magyarért.” Ma élesebben kell fogalmaznunk: Minden magyar felelős nencsak minden magyarért, hanem minden *lehetséges* magyarért is. Azokért is, akik meg sem fogannak; azokért is, akik megfogannak, de meggyilkolják őket mielőtt megszülethetnének; azokért is, akik megszülettek, de idő előtt meghalnak a körülményeik miatt; azokért is, akik világgá futnak; azokért is akik a határainkon kívülre szorultak, s erőszakkal próbálják beolvasztani őket más nemzetbe; azokért is, akik itt élnek ugyan közöttünk, de eltűnjük, hogy gyökértelessé, közönyössé váljanak!

Ennek a követelménynek is többen meg tudnának felelni, ha minden fiatal kapna szervezett, színvonalas képzést magyarságismeretből, honismeretből is.

Kálmán Attila

¹Elhangzott a XVI. Honismereti Akadémia szabad fórumán (Szerk.)